

Sınıf savaşı ile Kurtuluş

Kommunist, kadın hakları savunucusu ve antifaşist Clara Zetkin'in 150. doğumgününe itafen

Nick Brauns

Weimar demokrasisinin mezar kazıcılarından biri olarak Clara Zetkin, bir sokağa adının verilmesini hak etmemiştir, bunu belirten 1994 yılında Berlin de toplanan ve sokak isimlerinin değiştirilmesi için kurulan bağımsız komisyonun karar açıklamasında konuşan sosyal demokrat tarihçi Heinrich August Winkler'di. Clara Zetkin'in beraber kurduğu, " ilk Alman demokrasisinin" sınıfsal hukukunun onbinlerce kurbanı için mücadele eden Rote Hilfe'nin (Kızıl Yardım) merkez komitesinin bulunduğu sokağın ismi tekrar Dorotheen sokak olarak değiştirildi. Sol Parti¹ grubu Meclisin en yaşı üyesi olarak meclis başkanlığı yapmış olan ve 1932 yılında faşist tehlikeye karşı tüm Hitler karşıtlarını birlik cephesine çağırarak Clara Zetkin'i onurlandırılması için, Alman parlamentosundaki grup salonunun ismini Clara Zetkin Salonu olarak değiştirdi. Kadın hareketinin öncü mücadelecisi olarak dünya çapında saygı duyulan ve Rosa Luxemburg ile beraber sosyalist işçi hareketinin en tanınmış iki kadın aktivistinden biridir.

Clara 5 Temmuz 1857 yılında Erz dağları eteğindeki Sakson köyü Wiederau'da köy öğretmeni Gottfried Eißner ve karısı Josephine Vitale'nin kızı olarak dünyaya geldi. Clara babasının 'Toltsoy' dan etkilenmiş bir hristiyan' olarak görür iken, Napolyoncu bir subayın kızı olan annesi tarafından Fransız devriminin idealleri ile tanıştırıldı. Yaşadığı yerdeki dokumacıların sefaleti Clara'yı da etkiledi.

Leipzig'de 1876 yılından itibaren Auguste- Schmidt öğretmen seminerlerine girdi ve 1878 yılında modern dillerinin uzman öğretmeni olarak mezun oldu. Üniversite döneminde, daha sonraki hayat eşi olacak olan rus devrimci Ossip Zetkin'in İşçi Eğitim Derneğindeki seminerlerinden etkilenecektir. Kadın öğretmenleri onun bu korkunç insanlardan ve halk bozguncularından ayrılması için baskı da yapmaktadırlar. Lakin Clara burjuva kadınları ile ilişkisine keser ve sosyalist işçi partisinin bir üyesi olur, bu parti kısa bir süre sonra Bismarck tarafından yasaklanır. Clara 1882 yılında siyasal takipten dolayı Almanya'yı terk etmek zorunda kalır. İsviçre'de kızıl postacı Julius Motteler beraber çalışır ve sosyalist yayınları illegal olarak Almanya'ya gönderir. Motteler Clara'ya August Bebel'in Kadın ve Sosyalizm kitabını okuması verir. Basılmasından hemen sonra yasaklanan bu kitap genç sosyalist Clara Zetkin üzerinde kalıcı etkiye sahip olacaktır.

1882 yılında hayat eşinin peşine Paris'e gider. 1883 ve 1885 yılında Maxim ve Kostja isiminde iki çocuğu olur. Tüccarlarda Clara sık sık veresiye yazdırmak zorunda kalmıştı. "Para gerci pisliktir" diye yazarak sosyal demokrat teorisyen Karl Kautsky'e dert yanmaktadır ve üstüne ise şunları demiştir;"Ama pislik ne yazıkki para değildir". Alman yoldaşları ona yardımcı olabildiler ve Clara'ya sosyalist basında muhabirlik işi buldular. Zetkin'lerin evi mülteci rus devrimcilerin rağbet gören toplanma yeri oldu. Daha sonra Clara " Rusların arasında yeni vatanımı buldum' der. 29 Ocak 1889 Ossip Zetkin 39 yaşında tedavisi olmayan bir hastalık sonucu ölür.

Tek başına çocuk büyüten anne olmasına ve aldığı bu hayat darbesine karşı siyasesi çalışmalar ile olan bağlarını daha artırır. 1889 Temmuz ortalarında Paris'de ikinci Enternasyonalin kuruluş kongresi toplanır. Hazırlıklarda üstün emeği geçmiştir. Kongre de sadece sekreter ve tercüman olarak kalmamış ayrıca 19 Temmuz'da ilk önemli konuşmasında gerçekleştirmiştir. O zamana kadar sadece çok az bir sayıdaki dinleyici önünde konuşmuştu. Kızıl saçları ve siyah elbisesi ile genç kadın, Avrupa'nın dört bir yanından gelen dörtüüz önder sosyalist delegenin önünde az sayıda mevcut olan kadın delegelerden biri olarak kadın sorunu üzerine konuşmasını yapmıştır.

1 SPD den ayrılan ve Eski Doğu Almanya'daki sosyalist birlik partisi ile birleşimi ile oluşan sosyal demokrat parti

Proleter Kadın Politikası

Kadın sorunu Clara için büyük ölçüde ekonomik bir sorundu. „Kadının kurtuluşu sosyal konumunun tümünden değişmesi, ekonomik yaşamında bir devrimin olması demektir." Clara kadının çalışmasına karşı olan sosyalistler içindekilere karşı da geldi. " İşçilerin kapitalistler tarafından baskı altında bırakılması gibi kadında erkek tarafından baskı altında bırakılacaktır taa ki kadın ekonomik özgürlüğünü kazanana kadar." Son kertede kdnının kurtuluşu tıpkı tüm insansoyunun kurtuluşu gibi emeğin sermayeden kurtulmasının sonucu olabilir.Yalnızca sosyalist toplumda kadın ve erkek işçiler haklarına tamamıyla kavuşmuş olacaktır. Bu konuşmanın yoğun bir şekilde alkışlanmasına rağmen kongre kadınların çalışmasının kısmı olarak yasaklanmasını konusunda görüş belirtti. Bir çok sosyalist için düşük maaşla çalıştırılan kadınlar erkek işçiler için kirli rakiplerdi. " Teoride kadın yoldaşlar eşitler ama pratikte dar kafalığın saç örgüsü erkek yoldaşların ensesinde asılı tıpkı darkafalı burjuvalarda olduğu gibi." bu sezlenişi Clara gelecek yıllarda defalarca tekrarlar.

Sosyalist yasalarının geçerliğini kaybetmesinden sonra Clara Almanya'ya geri döner ve Stuttgart'a yerleşir. Orada sosyalist matbacı Johann Heinrich Dietz yaşar, onun için Clara Edward Bellamy's'in bilim kurgu kitabı "2000 yılından geriye bakış'ı" çevirir. Dietz Clara'ya sosyalist kadın hareketinin gazetesi olan "Gleichheit" in redaksiyonu geçirir. Onun yönetiminde iki ayda bir çıkan ve 2000 baskısı olan gazete 1914 yılında 125.000 aboneye ulaşmış bir popüler kadın gazetesine dönüşmüştü. Sosyalist ajitasyonun yanısıra "çocuk büyütücüsü olarak kadınların rolü" yada " Çocuklar için akşamlar, işçi çocukları için ne öneriliyor" gibi makalelerle de vardı. Ev kadınların kendilerini eğitmeleri için Gleichheit bir imkan olarak sunulmaya da çalışıldı.

1907 Ağustos'unda Stuttgart'da Avrupa, Asya, Amerika, Avusturalya ve Afrika'dan 884 delegenin katıldığı enternasyonal sosyalist kongre toplandı. Bir gün öncesi ise 15 ülkeden 58 kadın Liederhalle'de 1. cisi düzenlenen enternasyonal sosyalist kadın konfransına kadınların oy hakkını görüşmek için katıldı. Enternasyonal Kadın sekreterliğinin başkanı olarak seçim hakkı kadın işçilerin sınıf bilinci ile politik yaşama geçmesine hizmet ediyor, böylelikle kadın hakkı olarak değil, sınıf talebi olarak işçilerin talebidir, diyerek bu konuya dikkat çekti. Gerçi Clara, burjuva kadın hareketinin erkek ve kadın eşitliğini savundukları sürece, kısmen burjuva kadın hareketinin ilerici olarak tanıdı. Buna rağmen fakir ve zengin kadınların kardeşliğinin rüyasını, tıpkı cinsiyetlerin düşmanlığını gibi red etti. "Kadın işçileri şunu bilmelidirler ki, kadın cinsiyetinin mücadelesi ile oy hakkını kazanamazlar, yalnızca tüm ezilenlerin cinsiyet farkı gözetilmeden yürütükleri sınıf mücadelesinde bu olabilir." diye belirtir Clara. 1918 Kasım devriminde Almanya'daki kadınlar vatandaşlık haklarını en sonunda elde etmiş oldular.

Käte Duncker ile beraber 27Ağustos 1910 da Kopenhagen'de toplanan 2. Enternasyonal Kadın Konfrensi'nda Clara her sene sosyalist ve enternasyonalist bir temelde kadınlar günü kutlanması önerisini getirdi. 9. Mart 1911'de Almanya, Danimarka, Avusturya ve İsviçre'de ilk defa kadınlar günü kutlandı. Bugün geçerli olan 8 Mart tarihi ise 1921 yılında Enternasyonal Komünist Kadınlar Konfrensi'nda 1917 devrimin başlangıcı olan petrograd kadınların grevinin başlama tarihini anma olarak kabul gördü.

Komünist enternasyonal sıralarında bile kadın kurtuluşunun öncüleri olarak kaldı. KPD'nin çıkardığı Kommunistin (Komünist Kadın) gazetesinin şef redaktörü oldu ve Lenin'in ısrarı ile 1920'de komünist kadın çalışmasının ana çizgilerini taslağını oluşturdu. Özellikle müslüman sovyet cumhuriyetlerindeki, şeriatın, zorunlu evliliklerden ve türbandan kurtulan kadınların bilinçlendirilmesi onun ana ilgi noktası oldu.Azerbeycan'ın Bakü şehrinde çekilmiş bir resimde, gri saçlı yaşlı kadının genç ve çoğunluğu türbanlı kadınların çevrelediğini görmek mümkün.

Sıkı bir dosthane ilişkisi Lenin'e ile bağlı olan Clara, ona karşı sadece devrimin kazanılması için

mücadele etmeyip aynı zamanda cinsel sorunu ve Freud'un teorilerini araştıran Alman sosyalistlerini savundu. Cinsel sorun ve evlilik sorunu burjuva mülkiyetinin hakimiyeti altında tüm sosyal sınıflara bağlı olan kadınların çok yönlü sorunları, çatışmaları ve acılarını göstermekte idi. Özel yaşamında ise Clara hiç bir şekilde ürkek değildi. Ossip Zetkin ile asla resmi olarak evlenmedi. 39 yaşında iken 21 yaşındaki sanatçı sevgilisi Friedrich Zundel "serbest ilişkide" beraber oldu. Daha sonra ise partideki hassas yoldaşlarına inat evlendi.

SPD-USPD-KPD

1914 Ağustos'unda Almanya imparatorluk parlamentosunda SPD kayzerin savaş kredilerine onay verdiğinde Clara, Rose Luxemburg, Karl Liebknecht ve Franz Mehring ile beraber devrimci azınlığın bir parçası olarak enternasyonal sosyalizmin programına sadık kaldı. Clara'nın inisiyatifi ile Mart 1915'de Bern'de sosyalist kadınların anti-savaş Konferansı toplandı. Oy birliği ile kabul edilen ve onun tarafından hazırlanan, dünyadaki tüm kadınlara seslenen ve şu cümlelerle biten bir çağrı yazıldı. " Şimdiye kadar sevginizden dolayı sabır ettiniz şimdi ise kocalarınız ve oğullarınız için harekete geçmelisiniz. (...) Hakim sınıfın zenginliğine ve gücüne sayısız insan ziyarı veren kapitalizm yıkılsın! Savaş sona erdirilsin! Sosyalizme!" Bern çağrısı yüzbinlerce basılı olarak illegal olarak savaş yürüten ülkelerin sınırından geçirildi. Bir baskından sonra 58 yaşındaki Clara bu çağrıdan dolayı Temmuz 1915 yılında vatana ihanete teşebüst suçlamasından dolayı 4 ay hapis cezasına mahkum edildi. Parti yönetiminin uzlaşmacı siyasetini açıkça eleştirdiği için 1917'de Eşitlik gazetesindeki redaktör görevine son verilir. Clara diğer savaş karşıtları ile beraber bağımsız sosyal demokrat partiye (USPD) katılır.

Çekincesiz Rus Şubat ve Ekim devrimini selamlar. " Doğu Avrupa'da gün doğdu. Orada yaratıcı eylem kendi gücünü gösterdi, o emperyalizmin silah şakırdısından daha güçlü, ölüm getirmeyen tam tersine yeni daha yüksek yaşamı getiren Sosyalizmdir!

1918/19 yılı dönemecinde hastalığından dolayı Clara KPD'nin kuruluş kongresinde yoktur. Buna rağmen USPD'nin Mart 1919 kongresinde sosyal demokrasi ile tüm bağlarının kesin olarak kesilmesini açıklar. " yaklaşık 40 yıldır sosyal demokrat ideal için mücadele verdim. Bu yaştan sonra, (...) etki gösterebilceğim süre içerisinde mücadele etmek ve durmak istediğim yer, parçalanmayı, zayıflığı bana gösteren yer değil. Siyasal ölümün yaşayan ruhun kokusuna sinmesini istemiyorum (...) bir iki taraf durumu mevcut: Kapitalizm yada Sosyalizm." Paul Levi ile beraber ilk komünist milletvekilleri olarak 1920'de parlamentoya seçilecekleri ve adına secime katıldıkları partiye, yani KPD'ye katılır. Parlamento'da Sovyetler Birliği ile dayanışma çağrısı yapar. Bu ülkeyi gezmek için 1920 Eylül'ünde oraya ilk yolculuğuna çıkar. Savaş, iç savaş, diğer ülkelerin saldırıları, ambargo ve açlığa rağmen insanların kendine olan güvenlerinden , kaderlerini kendi ellerine almalarından ve yeni bir toplum kurmalarına hazır olmalarından etkilenir Clara. Lenin ve Karısı Nedeschda Krupskaya ile hep sürecek bir dostluk da kurar.

Orta Almanya'daki komünist Mart ayaklanmasını bastırılmasından sonra burjuva hukukunun mağdurlarına yardım amacıyla Rote Hilfe² kuruldu, Clara bu yardım derneğinin merkez komitesine seçildi. 1925 yılında ise enternasyanal Rote Hilfe'nin dünya çapındaki üyelerin başkanlığına seçilir. Bunun yanı sıra Enternasyonal İşçi Yardım'ında, Kızıl Kadınlar ve Kızlar Birliği'nde ve KPD'nin merkez komitesinde görev alır. Ama bunları sadece sembolik olarak yürütebilmektedir, zamanın çoğunu Rusya'da rahatsızlığından dolayı tedavi görerek geçirir.

Sosyalist kadın hakları savunucusu rolünden dolayı sosyalist taktik ve strateji ile ömrü boyunca uğraştığı ve savaş öncesi sosyal demorasi içerisinde ve daha sonra komünist enternasyonal içindeindeki tartışmalara müdahale ettiği kolaylıkla unutulabiliyor. KPD içerisinde sağ Komünist olarak görülüyordu. Kitlelerden izole edilmiş darbeleri – Orta Almanya'da 1921 de ya da Hamburg'ta 1923 de olduğu gibi- red etti. Leninist anlayışla sosyal demokratlarla birlik cephesi için uğraştı,

böylelikle SPD nin taraftarını sabırlı pratik ile komünist program için kazanmayı başabilmek için. Özellikle Thälmann merkez komitesinin 1928 den itibaren sosyal demorasiyi sosyal faşist olarak adlanmasını ve bunun politikalarını red etti. KPD'den ve Rote Hilfe'den atılan kendilerini Komünist Parti (Muhalefet)³ çevresinde birleştiren August Thalheimer ve Jacob Schlör'le de olmak üzere bir çok sağ muhalefet üyesi ile ilişkisini devam ettirdi. Yalnız Stalin ve Thälmann çizgisine olan eleştirisi gizli kabine toplantılarında kaldı, mektuplarında ispatladığı gibi parti atmaları protesto ettiği ve Rote Hilfe'nin bölünmesini eleştirilerinde olduğu gibi. Hernekadar KPD (O) Spartakus zamanından itibaren mücadele eden bir çok eski yoldaşlarının siyasal olarak haklı olduğuna inanmasına rağmen, ayrılan bir gruba katılarak kendini komünist enternasyondan soyutlamayı riske sokmaktan uzak kaldı. 1927 de 70.cı doğumgünü uluslararası kutlayan ve pratikte etkisizleştirilmiş Clara, komünist hareketin dışarıya karşı onurlu ikonesi olarak hizmet vermişti.

Tüm gücüyle faşizme karşı

Faşizm tehlikesine karşı Clara çok önce ve erken uyardı. Onun analizi Dimitrof'un 1935 den itibaren kullanılan formülü "Finanskapitalin en fazla emperyalist olan gerici, şovenist kısmının açık terrorist diktatörlüğü"nden esasen daha derin. 20 Temmuz 1920'de Komünist Enternasyonal'in genişletilmiş yürütme kurulunun toplantısında rapor girişinde şunları der: "Proleterya faşizm ile karşısında sıra dışı en tehlikeli ve korkunç düşmanını görmektedir. Faşizm şu an da dünya burjuvasının tümünden saldırısının en güçlü, en yoğunlaşmış klasik ifadesidir."Burjuva devletin nizami yollarıyla sınıf hakimiyetinin güvenliğini sağlayamadığı için, faşizmin devlet dışındaki şiddet birikimine ihtiyaç duymaktadır, onun gelişimini siyasal ve finansal olarak desteklemektedir. Kapitalist ekonomin sarsılması ve parçalanması faşizmin bir köküdür der. Öteki kökü ise "dünya devriminin yavaş ilerleyişinin tıkanmasıdır" bunun sonucu olarak işçi sınıfının reformist önderliklerinin ihaneti ve komünistlerin siyasal hataları da. Faşizmin tabanı işçi sınıfının içine kadar yayılan geniş sosyal kitlelerdir. " Eğer faşizmin, önceden yaşam güvencelerini ve buna bağlı olarak bugünün düzenine olan inancını çoktan çoğu kaybetmiş geniş sosyal kitlelere ateşleyici, sürükleyici etkisini anlar isek, onunla mücadele edebiliriz. Clara faşizme karşı sadece askeri mücadele edilmemesi gerektiğini talep eder. Arayışta olan kitlelere ona göre sadece ekmeğin savunulması değil, aynı zamanda komünizmin bir dünya görüşü olarak sunulması gerekmedir.

Ruhr çatışmalarında bunun nasıl olabileceği görülmüştü. 1923 yılında Fransız ve Belçikalı birlikler Ruhr bölgesini işgal etti, çünkü Almanya ödemesi gereken savaş tazminatını ödemiordu. Faşist çeteler hızla büyüdü ve işgalcilere karşı partizan savaşa başladılar. Öyle bir vaziyette KPD'de ulusalcı retorike başladı. " Alman Proleteryası Fransız Emperyalizmine karşı ve Jüdasını şilingleri için vatansever ulusal değerleri peşkeş çeken Alman burjuvasına karşı gelecekte kalan devrimci mirasını savunmalıdır." diye yazmıştı Clara.

KPD bu durumda bir yandan Almanya'nın ulusal yaşam hakkını savunucu olarak sahne almalıdır, ve proleterya bir yandan Fransız Emperyalizmine ve Alman Burjuvasına karşı mücadele başlatmalıdır. " Zira ülkenin sömürücü burjuvasıyla kurulan ulusalcı Birlik Cephesi ile Alman Proleteryası Fransız Kapitalizmini "yenemez" – Sadece Fransa'nın ,tüm sömürülen dünyanın işçileri ve İşçi Köylü devleti olan Sovyet Rusyasının birlikteliğinin enternasyonal birliği bunu başarabilir.

30 Ağustos 1932'de ağır hasta ve gözleri çok az gören Clara en yaşlı üye olarak Meclisi açar. Oturum uniformalı faşistlerin çoğunluğu altında geçer, onlar % 37,4 en güçlü grubu oluşturur. İlk başta neredeyse duyulmayan sesiyle daha sonra daha hırslı bir şekilde Kapitalizmi, savaşı ve faşist şiddeti kınar. Konuşmasının en can alıcı yeri ise tüm emekçileri birlik cephesi kurma çağrısıdır: "Faşizmi geriye atmak için ve böylelikle köleleşen ve sömürülenlerin örgütlerinin gücünü ve kudretini belki de yaşamlarını koruyabilmek için. Tarihin bu sıkıştırıcı zorunlulğundan dolayı emekçilerin ayaklarına pranga olan, onları ayrıştıran tüm siyasal, sendikasal, dinsel ve dünya

görüşlerinin hepsi geri plana itilmelidir." Sarsılmaz iyimserlikle bitirdiği konuşmasını sonunda bir defa daha "şimdiki maluliyete rağmen ilk defa açılacak Sovyet Almanyasının konsey kongresini açacak olan yaşlı üye olma şansını yaşamak şansını isterim."

Nazilerin iktidarı ele alışını Clara Moskova'dan takip etti. Yazdığı en son makalede 14 Milyon Rote Hilfe destekçileri adına Almanyadaki faşizmin kurbanları ile dayanışma haftası çağrısında bulundu. 20 Temmuz 1933'de Moskova'daki Archangelskoye'de yaşama gözlerini kapatır. 400.000 insan sendika evindeki cenazeyi görmek için gelir Stalin " Kafadan sakat erkek pantolu içindeki kadın (Clara 21.5.1930'daki mektubunda belirtir) diye nitelendirdiği kadının küllerini Kreml duvarına gömer.